

גליון
**מעיונא
דמלכא**

כא

שיעורי הקדמה ללימוד
תורת החסידות
מב"ק מהן אדמו"ר שליט"א

יו"ל ע"י
מכון 'שפה ברודה'
דחסידי קאסוב

**כל הוצאות
עדיבת זהו"ל של הגליון**

נתנדב ע"י

ידידינו היקר שבמקרים
דודף צדקה וחסד בכל מאדו זהונו
בונה ומקים עולמות של תורה וחסד
איש האשכולות העושה גדולות

הרוצה בעילום שמו

לע"נ

הרה"ח מו"ה מרדכי ב"ר חיים אריה ע"ה
וזוגתו מרת טובא רבקה בת ר' יעקב יואל ע"ה

הרה"ח מו"ה שלום נחמן ב"ר חיים ע"ה
וזוגתו מרת דבורה בת ר' משה אהרן ע"ה

והרה"ח מו"ה חיים אליהו ב"ר זאב ע"ה
וזוגתו מרת שיינדל בת ר' אלעזר ליפא ע"ה

זכות הפצת מעיינותיו של אור שבעת הימים מרן הבעל שם הק'
ותלמידיו ז"ע, יגן בעדיו שירוזה רב נחת דקדושה מכל יוצ"ח ושיתברך בכל
מעשי ידיו בשפע ברכה, והצלחה בכל עסקיו, וימצא חן וחסד
בעיני אלקים ואנשים בכל הפציו, מתוך עושר
ואושר שלות הנפש והרחבת
הרעת כל ימי חייו

**כל הזכויות שמורות
לקבל הגליון מדי שבוע בשבוע**

ע"י e-mail

יש לפנות להמערכת
במס' 917-686-5892

או אל toraskosov@gmail.com

נערך ונסדר ע"י:

ישר
Publishing & Production
718.484.2189

יסודות והקדמות ללימוד ספרי החסידות

המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים

גדלותם של ישראל יותר מן המלאכים מחמת
השתוקקותם אל ה', כח האבות הקדושים שהטביעו
זאת לבניהם, וברכות יעקב אבינו על פי זה

'במאמר 'אנכי הוי"ה אלהיך' נקבעה האמונה בלבות ישראל

הנה נא הואלנו לדבר בפרקי דעת אשר היו לפנינו, מענין 'מדת התפארת'
- פרטיה דקדוקיה וכוונותיה התלויים בה. ברם, אנחנו טרם נכלה
לדבר בה כי רחבה היא עד מאד, ואין אומרים לקצר במקום שאמרו
להאריך, על כן בואו ונצא לקראת, להתבונן שוב גם בהאי פרקא במידה
טובה זו, עדי נגיע אל סיפוקינו לעוד חמדה גנוזה לכבוד ולתפארת,
בתפלה ש'כאשר זכינו לסדר אותנו, כן נזכה לעשותו' גם במחשבה
ובמעשה להיות מכלל בני יעקב בחיריו.

בגמרא (מכות כג:): 'דרש רבי שמלאי: שש מאות ושלוש עשרה מצות
נאמרו לו למשה וכו', בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו',
בא ישעיהו והעמידן על שש, בא מיכה והעמידן על שלש וכו', חזר
ישעיהו והעמידן על שתים וכו', בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר
(חבקוק ב ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'. וגמרא זו כולה פלא היא וכל הרואה
עומד ותמה, כיצד יתכן כזאת שחכמי הדורות האמונים להגדיל תורה

ולהאדירה, ביטלו את רוב המצוות שבתורה והנחילו לנו מורשה שדי לקיים מעט מזעיר ממצוות ה'. ואם על ביטול אות אחת בפסוק (דברים יז טז) 'רק לא ירבה לו סוסים' על ידי שלמה המלך, אמר הקב"ה 'שלמה ואלף כיוצא בו יהיו בטלין, וקוצה ממך איני מבטל' (שמו"ר ו א). מה נעני אנן על ביטול סנהדריה שהפחיתו מצוות מכל וכל, ואיה קנאתו של מקום על פועלם.

מפרשים רבותינו ואומרים (מאור עינים ליקוטים, תניא ליקוטי אמרים פרק לג), חלילה לעבדי ה' מעשות כדבר הזה לבטל אפילו קוץ אחד מן התורה ואין זה כוונת אומרים 'בא והעמידך', אלא שנמנו וגמרנו, שבזמני העבר היתה יכולת ביד כל איש להתקרב אל ה' בדביקות אין קץ על ידי כל מצוה, לצד שלבם היה רחב כפתחו של אולם והיתה להם נגיעה וידיעה בכל שורשי המצוות, אבל משעבר זמן וירדנו עשר ירידות שוב ושוב, היה מן הצורך לקחת מצוה אחת ולעשותה שורשית לכולם, כדי שבאמצעות היגיעה בה יומם ולילה יוכלו להתקשר ליראת שמים ולהגיע לקיום כל המצוות כראוי, וזה הכונה במה ש'באו והעמידו' שעשו שורש למצוה אחת שבכוחה יגיעו לכלל המצוות.

שבא חבקוק וראה שנתמעטו מאוד, **העמיד על אחת, רצונו לומר, על ידי זה שיתפסו באמונה יביא אותם לקיים הכל.** וזהו העמיד המצוות על אחת, על ידי אחת יבואו לקיים כולם. והיא האמונה שיאמין האדם כי מלא כל הארץ כבודו לית אתר פנוי מיניה (תיקו"ז תיקון ע קכב): **ואפס בלתו, וכשיאמין זה בלב שלם ובאמת, יהיה עליו מורא ממלך מלכי המלכים הקב"ה, שהרי עומד לפניו ורואה אותו שהרי בכל מקום כבודו מלא כל הארץ אפילו מקום גשמיות וארציות**

א. מפאת חיבת הקודש, נעתיק את דברי הספרים בלשונותיהם, ב'מאור עינים' (ליקוטים) נאמר: 'אמרו רבותינו ז"ל (מכות כד): 'תרלי"ג מצות נאמרו למשה, בא הושע והעמידן על אחד עשר, בא עמוס והעמידן על ג', בא חבקוק והעמידן על אחת'. רצו לומר, שכל אחד ראה בחינת דורו, והושע ראה שנתמעט דורו בבחינה שעל כל פנים אם יחזיקו בידם אחת עשרה מצוות שחשב שם על ידם יוכלו לקיים כולם, וכן עמוס ראה שנתמעטו יותר ועמד על שלשה, עד

ואמרין שם: 'בא חבקוק והעמידן על אחת, 'צדיק באמונתו יחיה'. מפרש המהרש"א, (חידושי אגדות מכות כד. ד"ה עד שבא חבקוק) מזה ראה חבקוק להעמידן דווקא על מצוה זו והכתירה על פני תרי"ב חברותיה: 'והיא האמונה שהיא 'אנכי' (שמות כ ב) - מעשיין, ו'לא יהיה לך' (שם פסוק א) - מלאוין ששמענום מפי הגבורה כמו שאמר לעיל ריש לקיש 'מפי הגבורה', שהוא אחד ומצותיו אחד ולא יקבלו המצות ריבוי מצדו ית' ברוך הוא'. פירוש, לפיכך קיים חבקוק 'דרך אמונה בחרתי' (תהלים קיט ל), מפני שהאמונה טבועה וחקוקה בלבות ישראל ואי אפשר לנתקם מהם, מכח מה שהשי"ת אמר בהדר 'אנכי הו"ה אלהיך' וקרע להם את העליונים ואת התחתונים ובכלל זה גם את לבם והראה להם שהוא יחידי. וכיון שכך נתקעי הדבר בלבם כרשימה שאינה נמחקת, ועל ידה יש יכולת ותקווה להגיע לכל פרטי התורה. ממשיך המהרש"א שכר שיחה נאה: 'ועל זה רמז דוד בתמני אפי שאמר 'כל מצותיך אמונה' וגו' (תהלים קיט פו), רוצה לומר, שכל המצות נכללים במצוה הראשונה שהיא אמונה ששמענו

היתה עליו רק מצוה זו לבדה, והיא לבדה תכלית בריאתו ובריאת כל העולמות, הרי בכח וחיות נפשו בשמחה רבה זו, תתעלה נפשו למעלה מעלה על כל המונעים קיום כל התרי"ג מצות מבית ומחוץ.

וראה עוד ברשב"א (מכות כד. ד"ה בא) ובמאירי (ד"ה כל) מה שכתבו בזה.

ב. ראה ישרש יעקב פרשת ואתחנן אות ו, אמרי אמת שבת תשובה שנת תרצ"ג.

ג. ראה ללשון המדרש (שיהש"ר א ד): 'בשעה ששמעו ישראל 'אנכי ה' אלהיך' (שמות כ ב) נתקע תלמוד תורה בלבם'.

(רמ"א או"ח סי' א ס"א), הכל מלא מחיותו כמו שכתוב (ירמיה כג כד) 'הלא את השמים ואת הארץ אני מלא', נמצא ירא מלפניו לעבור עבירה'.

ואילו ב'ליקוטי אמרים' שבספר 'תניא' (פרק לג) כתב גם הוא כאותו המכוון בדרך אחרת קצת: 'וזה שאמרו רבותינו ז"ל (מכות כד.) 'תרי"ג מצות ניתנו לישראל, בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר (חבקוק ב ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'. כלומר, כאלו אינה רק מצוה אחת היא האמונה לבדה, כי על ידי האמונה לבדה יבוא לקיום כל התרי"ג מצות. דהיינו, כשיהיה לבו שש ושמח באמונתו ביחוד ה' בתכלית השמחה כאילו לא

מפי הגבורה, וכמו שהעמידה חבקוק שנאמר (חבקוק ב ד) 'וצדיק באמונתו יחיה' וגו'.

זוה עיקר עבודתנו, לחזק עצמינו יומם ולילה לא ישבותו באמונת אומן בהשי"ת, כפי שמעיד ה'דגל' זי"ע (דגל מחנה אפרים פרשת עקב) על סבו מרן ה'בעל שם טוב הקדוש זי"ע' שהיה רגיל להזהיר על דיבורי אמונה כי זה כל האדם: 'כלל גדול לעבודת הבורא ברוך הוא, העיקר הוא ההאמנה. ועל זה היה מזהיר אדוני אבי זקני [מרן ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע] זללה"ה, וזהו שורש לכל התורה והעבודה. וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קיט פו) 'כל מצותיך אמונה שקר רדפוני עזרני' כי עיקר המצוות היא האמונה להאמין בה"י, והכל עולה לטעם אחד, לפי שהאמונה היא שורש התורה כולה, ועל ידה יכולים לשוב אל ה' בחזקה.

ומכלל היגיעה במושג אמונה, היא גם האמונה שהרבו לדבר עליה בספרי החסידות, שצריך כל איש אשר בשם ישראל יכונה, להאמין ולדעת שהשי"ת שרוי בתוכו ממש, מכח שנגלה אלינו בקולות וברקים והשמיענו בכוחו הגדול 'אנכי הוי"ה אלהיך' (שמות כ ב), שם הטביע בנשמותינו את אשו הגדולה, שאנכי היינו השי"ת בעצמו, סוכן בנו ונטבע להיות חלק מעצמיותנו כחותם שאינו נמחק. ולכן, יש כח וגבורה ביד כל אחד להימשך אחר תאוות לבו הטוב כי זה כל האדם, והמושג הסתר

ה. כפי שאמר יעקב אבינו ליצחק אביו בתשובת שאלתו 'מי אתה בני' (בראשית כח יח), 'אנכי עשו בכורך', ונתכוון באומרו, כי 'אנכי' מי שאנכי, 'ועשו הוא בכורך' (רש"י שם). הרי שתיבת 'אנכי' מורה על פנימיות הדבר ללא קשר לנראה מבחוץ.

וכך כותב הרה"ק בעל התניא זי"ע ב'ליקוטי תורה' (פרשת במדבר א ב): 'ואנכי מי שאנכי' פירושו, שאין מכיר ומשיג בחינת 'אנכי' אלא [ש]אנכי

ד. צא וראה עד היכן צריך להגיע בדרגה זו, ממילות זהב שכתב בספר הקדוש 'תניא' (פרק מב): 'העיקר הוא להעמיק דעתו בגדולת ה' ולתקוע מחשבתו בה' בחוזק ואומץ הלב והמוח, עד שתהא מחשבתו מקושרת בה' בקשר אמיץ וחזק, כמו שהיא מקושרת בדבר גשמי שרואה בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו, כנודע שדעת הוא לשון התקשרות כמו 'והאדם ידע' וגו' (בראשית ד יא).

וניסיון וכל חניכא דאית ליה אין להם שייכות לעצמיות האיש הישראלי שמהותו היא פנימיותו נפש נקי וצדיק מבלי שום פגם.

על כן לא נירא בהמיר ארץ, כשמחשבה זרה טורדת כזבוב: 'מה לך לעסוק בתורה ובמצות ה', כלום סבור אתה להיות חוטא נשכר, להמרות את פי ה' ומיד אחר כך לגשת אל הקודש' ועוד דיבורים כעין זה. משום שדיבורים אלו בשקר יסודם, כי הנה זה נתבאר לנו שהשי"ת בכבודו ובעצמו שוכן בתוך בני ישראל וזה מהותו של האדם, ואדרבה, החטאים והעוונות הניסיונות וההסתרות הן הנה הרחוקים בעצם ממהותו של איש ישראל ש'אף על פי שחטא ישראל הוא' (סנהדרין מד.) וסיבת בואם הוא רק כדי להשיב לב בנים אל אבות ברוב תשוקה ואהבה, לראות כיצד אנו תאבי ישעו וקרבתו למרות שביכולתנו לבחור ברע. וכפי מה

בלי שינוי בבחינת ביטול אליו ית', לפי שהיא חלק אלוה ממעל ממש, והשינויים הם למטה מצד שינוי ההשגות בכוחות הנפש בלבד.

ו. וכמשל הידוע שהגיד מרן ה'בעל שם טוב' זי"ע (דגל מחנה אפרים הפטרה לפרשת כי תבוא) למה דומים הניסיונות הבאים על האדם: 'למלך שעשה מחיצות רבות באחיצת עיניים זו לפני מזו, וגם סיבוב מן כותל וכותל נהרות וגם חיילות רבים מבוהלים, וגם דובים ואריות ושאר חיות מבוהלים בכדי שיראו מגשת אליו ולא כל הרוצה ליטול את השם יבוא ויטול. והמלך הוא נורא ומלכותו בכל משלה ואור פני המלך מאיר בכל העולמות וכבודו מלא את הארץ, רק הכתלים והסובבים הם המסתירים את פני המלך והוא באחיצת עיניים,

בעצמי והוא הוא הוי"ה אלקיך, דהיינו, ניצוץ אלהות השורה בך, 'כי חלק הוי"ה עמו' (דברים לב ט) כמו שכתוב (שם ד ד) 'אתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום'. כי הנה מהות הנשמות ועצמותן לא ירדה להתלבש בעולם הזה בגוף ונשמה הבהמית, אלא זיו והארה בעלמא ממנה בלבד הוא שמתפשט ונתפס בשכל ומדות כנ"ל - שהן הן כוחות הנפש, אבל עיקר מהותה ועצמותה של הנשמה, לפי מה שהיא במקור חוצבה מריש כל דרגין וכו' - 'בראתיו יצרתיו אף עשיתיו' (ישעיה מג ז) הוא למעלה מעלה מגדר ההשגה הנתפס בשכל אנושי, אלא שהיא דבוקה בשורשה באלהים חיים בדביקות נצחי לעולמי עד, ואין לה אלא רצון אחד לאביה שבשמים בלבד לעולם

תמה עצמו למאוד, מה זה מלך רחמן כמותך, כרחם אב על בנים תסתיר עצמך בהסתרות כאלו, ואני אנה אני בא. וצווק אלי אלי למה עזבתני, ובכח לבבו הבווער והנשבר לבוא אל אביו, מוסר עצמו ודוחק עצמו בכח לדלג על החומות ונהרות, ומפזר כל הונג לחיילות הסובבים שמה. ובראות אביו געגועיו ומסירות נפשו ושוועתו עלתה באזני אביו המלך, והסיר האחיות עינים הללו וירא אין שום חומה ולא שום מסך מבדיל, רק ארץ מישור וגנות ופרדסים והיכלי עונג ומשרתי המלך עומדים בלבושי יקר וכל מיני מזמרים עומדים, והמלך יושב על כסא מלכותו והארץ האירה מכבודו. וירא ויפול על פניו ויאמר: אהה אדוני המלך אבי ומלכי, מה זאת ומה זה אשר הסתרת פניך ממני, הסתרת פניך הייתי נבהל מחיילותיך ומחומותיך ושאר דברים המבהילים אותי וכמעט אשר אבדתי.

ויאמר המלך: קום בני חביבי, ויושט לו את שרביט הזהב אשר בידו, ויחזקהו וילבישהו הודו ואורו ולבושו וכתרו נתן בראשו, ויאמר לו: לא למענך ועליך עשיתי את כל זאת, רק למען נסותך ולדעת את אשר בלבבך יראתך ואהבתך אלי, ועתה בני אהובי עבור בכל העולם והנה מהודי נתתי עליך ואורי על פניך מאירים ולבושי תלביש וכתר יתן בראשך,

וכרוזים יוצאים כל מי שיבוא אל המלך, יתן לו המלך עושר וכבוד ויהיה שר אצלו עומד בהיכלו, ומי הוא שאינו רוצה בזה, רק כשבא לחומה ראשונה ורואה כמה ארכה וגבהה ושאר דברים המבהילים לבבות בני אדם, נסוג לבבו אחור. ויש מהם שהולך כמה חומות זו לפנים מזו ושם יש שרים נכבדים ממונים מאת המלך מפזרים ממון רב לבוא לפנים מן החומות, ולפעמים אחרי רואו שיש לו כל הון יקר וכבר מצא ידו ואוצרות ממון, נסוג אחור אף על פי שראה כבר שהלך כמה חומות ונהרות ואין שם פגע רע ואין מים ואין חומה, מכל מקום אחר אשר כל חומה וחומה גבוהה ורחבה מראשונה ואיומה כדי להבהיל יותר שלא יקרב מי שירצה אל המלך. אבל לבן המלך אשר מעיו המו אל אביו, וגם רחמי אב על הבן לקרב אותו לאור פניו אשר באור פני מלך חיים נצחיים תמיד, ומאור פני המלך מי שזוכה לראותו אזי זיו פניו מבהיקים ומאירים בכל העולם, וממנו יגורו כל יושבי תבל ושוכני ארץ כמו בפני המלך בעצמו, ורשות בידו להמית ולהחיות לאסור מלכיהם בזיקים ולפתוח ולהוציא אסורים חפשי בכח אור פני המלך, ובוודאי בן המלך כח האב בבנו בחכמה, וכשבא לחומות ולנהרות וחיילות ודובים וכל המבהילים ומסתירים את פני המלך,

שהאדם מתבונן במעלתו ש'בקרברך קדוש' (הושע יא ט) ותוכו רצוף אהבה אחר תאוות לבו לדעה את ה', כך פעולותיו נמשכות אחר מחשבתו והוא נהפך להיות כלי קודש, שתוצאות מעשה ידיו הריהם כאילו נעשו בידי שמים – יד ה' השוכנת בקרבו, ועיניו המה עיני ה' המשוטטות לטובה בכל הארץ, וכל גופו נעשה מרכבה ל'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (שמות כה ח ובאלשיך שם), ונעשה דוגמת למעלה כביכול¹.

'ויתר על כן צריך לידע כלל גדול בעבודה לבינונים, שגם אם אין יד שכלו ורוח ביתו משגת להוליד אהבת ה' בהתגלות לבו שיהיה לבו בוער כרשפי אש וחפץ בחפיצה וחשיקה ותשוקה מורגשת בלב לדבקה בו, רק האהבה מסותרת במוחו ותעלומות לבו, דהיינו, שהלב מבין ברוח חכמה ובינה שבמוחו גדולת אין סוף ברוך הוא דכולא קמיה כלא חשיב ממש, אשר על כן יאתה לו יתברך שתכלה אליו נפש כל חי לידבק ולהיכלל באורו, וגם נפשו ורוחו אשר בקרבו כך יאתה להן להיות כלות אליו בחשיקה וחפיצה לצאת מנרתקן הוא הגוף לדבקה בו, רק שבעל כרחו חיות הנה בתוך הגוף וצרורות בו כאלמנות חיות, ולית מחשבה דילהון תפיסא ביה כלל וכו' (תיקו"ז הקדמה ז).

הנה כשמעמיק בענין זה בתעלומות תבונות לבו, ומוחו ופיו ולבו שוין, שמקיים כן בפיו כפי אשר נגמר בתבונת לבו ומוחו, דהיינו להיות בתורת ה' חפצו ויהגה בה יומם ולילה בפיו, וכן הידיים ושאר אברים מקיימים המצות כפי מה

למען דעת כל עמי הארץ כי בני אתה, והסתרות והפחדים הכל אשר ראית, המה שלא יקרבו אלי שונאין אשר אינם רוצים בטובתך, והמגדילים עליך והמלשינים עליך, ואינם רוצים במלכותך, והמה רוצים לירש את מלכותך כי יודעים הם כל זמן שאתה חי מלכותם לא יכון בידם, לכן אם יבואו לפני ילשינו עליך במעשים הכעורים אשר הלכת עמהם ואחרי עצתם בבית המשתה, וכמעט היית בכל רע לולא שמעתי עד כה לעצתם הרעה להדיחך ממני והם ישלטו במלכותי. ועתה בני אל תירא ואל תיחת, כי אורך אורי ומלכותי בכל משלה, לך היא ולך ישתחוו כולם אחרי שובך אלי ואחרי ראותי געגועיך אלו, והם לא יבואו לפני לראות את אור פני, כי לא יוכלו מפני גודל המחיצות והסיבובים והפחדים המבהילים, וכטוב בעיניך תעשה מהם כל גוי וממלכה אשר לא יעבדוך וצרת עד רדתה והנמשל מובן.

ז. הכר נא את דברי 'בעל התניא' (ליקוטי אמרים פרק טז) הכותב כן:

'אברהם אוהבי' - אברהם אבינו היה לבנו נאמן לפני ה' כחותם של תפילין

צא ולמד עד היכן יכול אדם להוריד ממנו את כל המסכים המבדילים ולהתהפך כולו להיות דבוק בפנימיות ה'אנכי', ולחבר עליון לתחתון כחותם זה שהוא בנוי מחלק שוקע ובולט שבהתחברותם יחד נשלמת הצורה, מהני מתיקא כדובשא שנמצא בספר הקדוש 'עבודת ישראל' (פרשת לך לך) הנותן אמרי שפר אודות האהבה רבה שבערה כאש בלבו של אברהם אבינו: 'אברהם אבינו ע"ה היה דבוק כחותם^ט, כי החותם מצייר צורתו במה שכנגדו כמו בשעווה וכיוצא בו, דהיינו אם החותם צורתו בולטת שכנגדו שוקע ואם הוא שוקע שכנגדו בולט. וכן הנמשל באברהם אבינו ע"ה שהיה כל כך דבוק בהקב"ה עד שנחקק בו כל כך רצון הבורא עם כל תורתו ומצוותיו עד שהשיג הכל וקיים אפילו עירובי תבשילין, ומחמת דביקותו ברצונו יתברך שמו נחקקו באיבריו כל הרשימו מה שיעשה בהם עד שקיים כל התורה'.

מצד השי"ת אין מציאות של צמצום, והסתד כבוד ה' הוא מצד הסתכלות הנבראים

ולהבין את זאת כיצד יתכן שהאדם יפעל לפי פעולותיו וייעשה אלוה-י ממש, נרים על נס יסוד ידוע מספרים וסופרים, למען ייטב לנו ונדע את שלפנינו.

מתבונן בתבונה זו לא היה עוסק בהם כלל אלא בצרכי גופו לבד'.

ה. וכפי שהוסבר פרט זה בפרק הקודם בטוב טעם ודעת.

ט. ובהמשך הענין שם: "כחותם על זרועך" (שיר השירים ח ו) שהיה דבוק כתפילין'.

שנגמר בתבונת לבו ומוחו, הרי תבונה זו מתלבשת במעשה דבור ומחשבת התורה ומצותיה להיות להם בחינת מוחין וחיות וגדפין לפרחא לעילא, כאלו עסק בהם בדחילו ורחימו ממש אשר בהתגלות לבו וכו', הואיל ותבונה זו שבמוחו ותעלומות לבו היא המביאתו לעסוק בהם, ולולי שהיה

ישנם שני מאמרי חז"ל השגורים מאד בפי כל, ורבים נאותים מהם להשיג גדולת הבורא, אך כשמצרפים אותם יחד, נראה כאילו הם מכחישים זה את זה ולא יוכלו לשבת יחדיו. ראשון למקרא קודש הוא מאמר ה'זוהר הקדוש' הנזכר רבות בספרי הקודש ובייחוד בכתבי הרב בעל התניא זי"ע, ש'לית מחשבה תפיסא ביה כלל' (תיקו"ז הקדמה יז), והוא ית' 'ממלא ומסובב כל עלמין' (זוהר הקדוש ח"ג רכה.) וכיון ש'מלא כל הארץ כבודו' (ישעיה ג' א) אין דבר הנעלם ממנו בשום מקום על פני תבל ומלואה. ומנגד זאת ידענו שהשי"ת מקומו בשמים ממעל, וכדי לבוא ולשכון כבוד בארצנו הוצרך כביכול להצטמצם מאד עבור זה, לירד מעולם האצילות ששם מעוז שכינתו ללתא עד עולמינו – עולם העשיה. ואדחכא יש לתמוה, האם השי"ת נמצא בכל מקום בשווה קטן כגדול, או שמא יש כדי חלוקה לפי ערך הריחוק ממקום מושבו בשמים ממעל.

מפרש הרב זי"ע ואומר (תניא ליקוטי אמרים פרק לו), כי מצד רוממות השי"ת אין שינוי מראשית ועד אחרית, ותמיד הוא ית' שוכן בארץ שווה בשווה, הן בזמן שקדם לתאוותו לייסד תבל ומלואה ואף גם לעתיד שימלא כבוד ה' את כל הארץ (תהלים עב יט), מפני שאורו ית' הוא אור אין סוף המאיר בכל ולכל, אך דא עקא שכיון שנתאוה לקדושת אנשים שיקלסו שמו באהבים מתוך האפילה^א, לכן אצלם יש שינוי ובידול כביכול בין עולם לעולם ובין זמן לזמן על מנת שיהיו נמוכים וירוממהו משם. והוכרח השי"ת לעשות כן, שאילולי זה גם לא היה בכח הנבראים להתקיים אפילו שעה אחת, מפני אור ה' המאיר ובא בחוזק, וכדבריו:

ממלא כל עלמין בשוה' (זוהר הקדוש ח"ג רכה.).

יא. כמו שכתב ב'שפת אמת' (פרשת משפטים שנת תרל"ב): **'בשם הרה"ק ז"ל מקאצק על פסוק** (שמות כב ל) **'ואנשי קודש תהיון', להיות שמירת**

י. וכלשון הרב זי"ע (ליקוטי אמרים פרק לו): **'והנה מודעת זאת מאמר רבותינו ז"ל** (תנחומא פרשת נשא טז) **שתכלית בריאת עולם הזה הוא, שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים. והנה לא שייך לפניו ית' בחינת מעלה ומטה, כי הוא ית'**

'קודם שנברא העולם, היה הוא לבדו ית' יחיד ומיוחד וממלא כל המקום הזה שברא בו העולם, וגם עתה כן הוא לפניו ית"י, רק שהשינוי הוא אל המקבלים חיותו ואורו ית' שמקבלים על ידי לבושים רבים המכסים ומסתירים אורו ית'."

בבן התבאר, שתבל ויושביו הם עצם מעצמו של הקב"ה ממש, אלא שהגוף העכור מסתיר זאת בכוונת מחוקק תחילה, כי רצון ה' שזיכון הנפש הנ"ל יעלה חן לפניו דווקא ממקומות שפלים. וכל מה שהאדם שובר את תאוותו ורוצה להיות אהוב ונחמד קרוב וידיד להשי"ת, כך חומות ההסתר שהניח שהמלך סביב לו כורעות תחתיהם, והאדם מוצא עצמו נמשך אחר לבבו שהיא רוחנית ואלוהית בעצם ולא חל בה שום צמצום.

גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת

מושג זה שביכולת האדם לקרוע סגור לבו ולדבוק בכח האלוקי אשר בו - אם יסיר ממנו את המחיצות המבדילות, הוא החילוק שיש בין יצור נברא למלאך, כי אף אמנם שמלאך הוא כולו רוחני 'משרתי לווהטי אש', אבל דייקא משום כך גם אין אצלו בחינת עלייה ולכן המלאכים בכלליותם נקראים בשם 'עומדים' (זכריה ג ז), על שם מעשיהם שהם אינם הולכים למעלה למעלה אלא 'עומדים' על מקומם ללא שינוי. והכי קרא שמו 'מלאך' שהוא לשון שליחות (ראה ב"ר נ ב ועוד), משום שמלאך הוא אכן קדוש ונבדל, אבל מאידך יש גם גבול ומידה לקדושתו,

יב. וזה לשונו בפרק כ: 'ענין ומהות אחדותו של הקב"ה שנקרא יחיד ומיוחד, וכל מאמינים שהוא לבדו הוא, כמו שהיה קודם שנברא העולם ממש שהיה הוא לבדו, וכמו שאומרים 'אתה הוא עד שלא נברא

הקדושה במעשה אנוש ותחבולותיו. פירוש, שאין מחסור להשי"ת מלאכי עליון שרפים וחיות הקודש, רק שמתאוה לקדושת אנשים, ולכן המשיך ניצוצי קדושה גם בעולם הזה במדה וצמצום'.

שהוא אינו אלא שליח העושה שליחותו ואין ביכולתו להוסיף משלו. לא כן האדם, שדווקא משום שהוא נמוך עד מאד והוא אינו רואה את ה'אנכי' שבקרבו, ביכולתו לעלות ולבנות בנין מלכות מתתא לעילא ולרומם את שמו של הקב"ה יותר מיכולת המלאך, ובכך, להיות דוגמא של מעלה בתוככי הגשמיות, שכמו שהשי"ת בנה תבל ומלואה, כך הוא יכול בעבודתו לבנות בית לה' על ידי הארת מציאותו ית' בתחתונים^י, ובזה רב כוחו ממלאך המצוה ועושה אבל אין ביכולתו לעשות מעצמו כלום, ולכן 'פנימיות האדם למעלה מהמלאכים' (לשון ה'שפת אמת' פרשת ויחי שנת תר"מ, וראה ענין זה ב'עץ חיים' שער כח פרק א, שער מאמרי רז"ל דף ח; שערי קדושה חלק ג שער ב ועוד).

ואלו דברי ה'נפש החיים' (שער א פרק י) הכותב את כל זאת: 'כי מלאך גדול מהאדם הן בעצם מהותו הן בגודל קדושתו ונפלאות השגתו אין ערך ודמיון ביניהם כלל, וכמו שכתוב בזהר חדש בראשית במדרש הנעלם בפרשה 'ויקרא אלהים לאור יום' (בראשית א ה): השגת המלאכים

בהם קדושה ואור כמו שכתוב (ישעיה נא טז) 'ואשים דברי בפיך גו' לנטוע שמים וליסוד ארץ', וכמאמרם ז"ל (ברכות סד). אל תקרא בניך אלא בוניך, כי המה המסדרים עולמות העליונים כבונה המסדר בנינו, ונותנים בהם רב כח, ובהיפוך חס ושלוש על ידי מעשיו או דבוריו ומחשבותיו אשר לא טובים, הוא מהרס רחמנא ליצלן כמה כוחות ועולמות עליונים הקדושים לאין ערך ושיעור, כמו שכתוב (ישעיה מט ז) 'מהרסיך ומחריביך וגו', או מחשיך או מקטיף אורם וקדושתם חס ושלוש ומוסיף כח לעומת זה במדורות הטומאה רחמנא ליצלן.

העולם אתה הוא משנברא וכו'. פירוש, 'הוא' ממש בלי שום שינוי, כדכתיב (מלאכי ג ו) 'אני ה' לא שנית'.

יג. כל האמור מ'נפש החיים' יסודו (שער א פרק ג) וזה לשונו: 'כן בדמיון זה כביכול ברא הוא יתברך את האדם והשליטו על רבי רבוון כחות ועולמות אין מספר, ומסרם בידו שיהא הוא המדבר והמנהיג אותם על פי כל פרטי תנועות מעשיו ודבוריו ומחשבותיו וכל סדרי הנהגותיו הן לטוב או להיפך חס ושלוש, כי במעשיו ודבוריו ומחשבותיו הטובים, הוא מקיים ונותן כח בכמה כחות ועולמות עליונים הקדושים, ומוסיף

היא השגה גדולה, מה שאין כן למטה מהם השגה שניה וכו', השגה שלישית היא השגת המדרגה התחתונה אשר בעפר יסודה, והיא השגת בני אדם. ושם ט"ז ב': המלאכים הקרובים מקבלים כח שפע אספקלריא של מעלה תחילה, ומהם יורד לשמים וכל צבאם, ומהם אל האדם עיין שם. ובזוהר תרומה קכ"ט ב': 'מלאכי עלאי אינון קדישין יתיר מינו'.

אמנם, בדבר אחד יתרון גדול לאדם מהמלאכים, והוא העלאת והתקשרות העולמות והכוחות והאורות אחד בחבירו, אשר זה אין בכח כלל לשום מלאך, והוא מטעם הנ"ל כי המלאך הוא בעצם כח אלוהי פרטי לבד שאין בו כלולות כל העולמות יחד וכו', לכן אין בכח ויכולת המלאך כלל להעלות ולקשר ולייחד כל עולם בהעולם הנטוי על ראשיהם, כיון שאינו כלול ומשותף מהם, וגם עליית עצמותו של המלאך עד מדרגתו להתקשר בעולם שעליו אין תלוי בו בעצמו. לכן נקראים המלאכים עומדים כמו שכתוב (ישעיהו ב) 'שרפים עומדים', 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה ב ז) ורק האדם לבד הוא המעלה והמקשר ומייחד את העולמות והאורות בכח מעשיו, מחמת שהוא כלול מכולם, ואז גם המלאך משיג עליה ותוספות קדושה על קדושתו אשר בא בכח מעשה האדם, מפני שגם הוא כלול בהאדם'.

הסבת ושמע למה שכתב בספר הקדוש 'קהלת משה' (פרשת האזינו) להרה"ק רבי משה אליקים בריעה מקאז'ניץ זי"ע משמו של אביו הגדול המגיד זי"ע מילין קדישין מאי טעמא 'גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת' (סנהדרין צג): 'הגם שיש להבורא ברוך הוא מלאכים ושרפים ואופנים וכל מלאך יש לו אלף פיות ואלף לשונות' (ראה ראשית חכמה שער האהבה פרק ט), ואין לשער גודל השבח והשירה היוצא מהם, עם כל זאת כביכול אינו מקבל שום תענוג מזה, רק מעם קרובו ישראל קדושים, היינו, כשאיזה אדם מישראל עומד בתפלה יהיה מאיזה כוונה שיהיה, אם יאמר

יד. להגיד שבחו של המגיד, נביא את
 שכתב בספר 'אמרי יוסף' (פרשת
 בראשית) כי בכלל צירוף 'בראשית'
 נרמז 'גם כן רבינו הגאון הקדוש
 המגיד מקאז'ניץ אשר פתח עינינו
 בחכמה סודי התורה, ור"ת א"ור ת'ורת

רק ברכה אחת מכל תפלתו בכוונה אמיתית ומקירות לבו, זהו עיקר שעשועיו ותענוגו יתברך שמו כביכול, ומטה אוזן לקבל תפלתו כביכול, ובפרט כשמייחדים כל מעשיהם ואפילו בענייני ארציות וגשמיות ומעלים מכל הארציות הניצוצות הקדושות לשורשם ומקומם הרמותה, על ידי זה מומשיכים שפע מעולמות העליונים לזה העולם'.

מפני מה דיבר ה' עם אברהם אחר העקידה על ידי מלאך

נמצא, שלכך גדול איש שישראל כל כך, לפי שבעבודתו הקשה הוא בכלל 'אל תקרי בניך אלא בוניך' - שבונה בתים נאמנים לה' בהאי עלמא, ומרומם גם את מלאכי השרת לומר זמירות שירות ותשבחות מכח מעשיו. ובכן יתקדש לפרש מה שאמר המלאך מן השמים לאברהם אבינו אחר ניסיון העקידה: 'כי עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך יחידך ממני' (בראשית כב יב), ופליאה נשגבה היא, מדוע אמר לשון 'ממני' שנראה כאילו המלאך דובר על עצמו ולא כלפי מעלה - שלא מנע עצמו מלהקריב את יצחק כליל לה' (ראה באברבנאל שהקשה כך). אלא שהיו היה דבר המלאך אליו: 'אברהם אברהם, ראה והביטה כיצד התעליתי אני למעלה מכל דרגין בכוחך הגדול, 'וממני' תיקח להבין עד כמה קידשת את שמו של הקב"ה, ולכן בדין הוא שתיתול שכך 'כי ברך אברכך' -

טז. ב'בכור שור' וכן בשאר מפרשים שם תירצו זאת בפשטות: 'ששלוחו של מקום היה מדבר כאילו הקב"ה מדבר בכל מקום, וסוף הוכיח שהיה המלאך, מדקאמר בפעם השנית 'בי נשבעתי נאם ה'' (בראשית כב טז).

יז. כעין פירוש זה בפסוקים אלו הובא בספר 'לב דוד' (פרק יד אות ז) למרן החיד"א זי"ע בשם מהר"ש פרימו זי"ע, ואלו דבריו: 'דקדוק המצוה לעשותה בכל דקדוקה ופרטיה, שאם

ר'בינו ישראל בן ש'בתי הוא אשר שלחו אלקים למחיה, להאיר עיני ישראל בתורתו'.

טז. פרפרת נאה בענין זה כתב ב'באר מים חיים' (פרשת וירא): 'שעל כן באו אליו [אל אברהם אבינו] המלאכים בדמות אנשים, להראות שכוחם קטן נגדו והוא ידבר אתם כאשר ידבר איש אל רעהו, ולא סירבו בו כלל כאשר ביקשם לאכול אצלו כי אין מסרבין לגדול'.

בברכה לאב וברכה לבן (ב"ר נו יא) עד סוף כל הדורות, שכולם ישבעו ויתענגו מזיווןך.

ויבואר עוד, שעל כן היה דבר ה' אליו דווקא על ידי 'מלאך מן השמים' ולא במחזה לאמר כפי שהורגל פעמים רבות ואף באותו ציווי של 'קח נא את בנך יחידך אשר אהבת' (בראשית כב ג). כי הנה נתבאר שהחילוק בין אדם העושה רצון ה' למלאך הממלא שליחותו, שהאדם נקרא בשם 'בונה' לפי שהוא בונה והולך את במעשיו את השמים ושמי השמים את הארץ וכל אשר בה, ואילו המלאך אף על פי שכל גופו אש, שמו מעיד בו שנקרא כך על שליחותו שהיא מצומצמת ועומדת, ואין ביכולתו לתת תוספת מכח מעשיו. ועל כן, כשחפץ השי"ת לתת לאברהם אבינו מתת יד ושכר על מעשה העקידה, היה מן ההכרח שהדבר יעבור על ידי מלאך, כי אילו היה דבר ה' אל אברהם במראה עיניים ונותן לו ברכה, אזי היה העולם חרב מריבוי הטובה שהיה יורד מגדול לגדול, ורק כשהברכה עברה על ידי מלאך שמהותו צמצום ואין בידו להתרחב ולהתפשט עוד, נצטמצם הברכה להיות במדה טובה וברחמים כערך הנבראים, שגם מי שאינו בדרגת אברהם כמו בני בניו עד סוף כל הדורות שהם בכלל 'וארבה הרבה את זרעך', יוכלו גם הם להיכלל בברכת ה' עליו 'כי ברך אברכך' עד עולם^{יח}.

בנך את יחידך - באמת ובלב שלם.
וזה 'ידעתי ממני', שאני נבראתי שלם
מאד בלי שום חסרון.

יה. והנה, אף שעוד קודם מעשה העקידה פסוקי התורה מלאים בברכות והבטחות שנאמרו מפיו של הקב"ה לאברהם אבינו ללא אמצעי, על כרחנו לומר, שבניסיון זה שהיה האחרון והמכריע מכולם, קיבל אברהם אבינו את הברכות היותר

יחסר דקדוק המצוה, המלאך הנברא במצוה יחסר ויהיה בעל מום. וכמו שפירש הרב מהר"ש פרימו ז"ל פסוק (בראשית כב יב) 'עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני', כי המלאך הדובר בו, היה מלאך הנברא על ידי קיום מצות העקידה, אשר קיימה בתכלית הדקדוק והשלמות, וזה שאמר 'עתה ידעתי' - כי עתה נברא, 'וידעתי כי ירא אלהים אתה', 'ולא חשכת את

'זישלה יעקב מלאכים' - מדוע שלח מלאכים ממש וביאור המקראות בענין

והוא הוא דחזינן ביעקב אבינו ששלח מלאכים ממש (ב"ר עה ד) אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום (בראשית לב ד), כדי שלא יזיקנו. ונאמר, כי בהאי שעתא היה יעקב אבינו בצרה גדולה כמו שכתוב (שם פסוק ח) 'ויירא יעקב מאד וייצר לו', וחישוב מחשבות כיצד להיפטר מעשו ואלופיו לבל יכנסו עמו במלחמה ויכניסו עין רעה בצאצאי קדשו. עלתה מחשבה לפניו לשלוח מלאכים ממש (ב"ר עה ד) - הם מלאכים שנעשו ממצוותיו אל עשו אחיו על מנת שיצמצמו את כוחו ויפריעו אותו ממעשיו הרעים, שהצדיקים מושלים על שרפי מעלה ויש בידם כח לשלחם שיעשו רצונם לפי שהם תלויים בו.

אבל לא באלה בחר ה' ולכן חכמינו במדרש (ראה ב"ר עה א) כתבו שיעקב אבינו נהג שלא כדין בשליחת המלאכים, כי רצונו ית' היה, שיעקב אבינו לא ימנע מרשעים אורו, ויגש אל עשו אחיו עם כח האלקות שבקרבו מבלי להביט אל מראהו ורצונו, ויכניס בקרבו אש קודש, עד שגם לב הרשע יתמלא ניצני חרטה ורצון להיטיב כי תאכלמו האש הגדולה. זה גם הסיבה מדוע דווקא בשעה גורלית זו קודם פגישתו עם עשו הרשע, שלח ה' מן השמים את שרו של עשו שיבוא וילחם עם ישראל וינסה להרפות את ידיו, לרמז לו, לבל יירא ויפחד משום דבר, בראותו שכוחו עולה על של מלאך - 'כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל' (בראשית לב כט), ומזה יבין את גודל כוחו שיש בידו לגדל ולחזק את עשו שיבוא לחסות בצל כנפי השכינה.

גדולות יותר ממה שנאמר לו קודם לכן, ומה גם שהובטח שהברכות הללו ימשיכו גם לדורות אחריו, ולפיכך היו הברכות צריכים למלאך ממוצע, מצד היותם גדולים כל כך, ולטובת צאצאיו של אברהם אבינו

שיוכלו גם הם להיות כלי מחזיק ברכה.

יט. כדברי הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע ש'ממש' ר"ת מ'לאכים מ'מצות ש'שעה.

והיינו טעמא שיעקב אבינו נענש קשות בלקיחת דינה אל שכם בן חמור, כפעולת גמור על אשר בלבו דימה להכניס את דינה בתו לתיבה, ואף שכוונתו היתה לטובה כדי שאותו רשע לא יתן בה עיניו (רש"י בראשית לב כג מתנחומא ישן פרשת וישלח יט). לפי שרצון ה' היה שיעקב אבינו יתאזר בכח ה' שהבהיק בו, ולא יחשוש שעשו יכול להזיקו, ויותר מכך, עוד יתקע בלבו גם אהבת ה' ויראתו שישוב בתשובה שלמה, והרע בעיני ה' ששלח מלאכים שעבודתם שונה מקצה לקצה, ומאחר שהיה פגם מה במעשיו התגלגל הדבר שדינה הלכה לחיצונים בדרך לא דרך.

והכתוב אומר (בראשית לג יד) 'יעבר נא אדוני לפני עבדו ואני אתנהלה לאיטי לרגל המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר אבוא אל אדני שעירה', ופירשוהו חז"ל (ב"ר עה יד) דקאי על לעתיד לבוא, שאז יתקיים 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה' (עובדיה א כא). ונרמז בזה, שיעקב אבינו דרש והשכיל את שאירע לפניו - שרצון ה' היה שלא ישלח מלאכים לשרוף את עשו הרומז לרע, אלא יבטל אותו בכח עבודתו ויזריח עליו אור ה', שזו הדרך גם לדור ודור עד עולם, שכדי לעלות מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו בביאת המשיח, צריכים לתקן ביגיעת עמל של אנשים את חטא הנח"ש העולה למספר משי"ח (ראה שפתי כהן על התורה פרשת מקץ בראשית מד ה ועוד רבים), ורק מתוך כך עבודת יגיעה לכתת את הנחש זוכים למשיח ולא מעבודת מלאכים שה' לנגד עיניהם. ועל כן אמר לעשו, שעדיין לא באה שעתו, כי 'ואני אתנהלה לאיטי לרגל המלאכה ולרגל הילדים' - בני ישראל 'ילדי יעקב' שבכל הדורות, שיש להם חלק ויגיעה גדולה לקרב את כל הנמיכות לגבוה, ואין בכוחם לעשות זאת כמראה הבזק כמוהו אלא 'לאיטי', בעבודת בנין של לבניה אחר לבניה. ו'לרגל המלאכה' - כי רבה עד מאד, ורק אז 'אבוא אל אדוני שעירה'.

ג. כמו שכתב הרמב"ן שם בפרשה יעקב ועשו הם רמז על העתידות כמה פעמים, שמעשה זה של לבוא, והסדר הראוי לעשות.

בזמן התפלות יכולים להדבק בדרבי האבות

משנוכחנו לראות עד היכן מעלת אבותינו, קשה יותר, כיצד מצפים מעמנו להיות כמותם להתהפך מגשמי לרוחני שהיא השגה גבוהה ורחוקה מאד מאנשים הטרודים על מחייתם, ו'מי פתי יחשוב לדמות עצמו לאבות הקדושים' (לשון ה'שפת אמת' פרשת במדבר שנת תרל"ד משמו של הרבי ר' בונם מפשיסחא ז"ע). על זאת שבחו אהובים, שהאבות הקדושים לא נפלות מעיניהם שלא כל העיתים שווים, ולא ניתן לצוות כל אחד להיות דבוק בה' כולי יומא, ולזאת עמדו ותיקנו למשמרת ג' תפילות בכל יום תמיד - 'אברהם תיקן תפילת שחרית, יצחק תיקן תפלת מנחה, ויעקב אבינו תיקן תפילת ערבית' (ברכות כו:) שבאלו הזמנים יכול וצריך כל אחד להפשיט את הגשמיות מעליו עד לדרגות עליונות של 'קרוב למעלת הנבואה' (ראה טור או"ח סימן צח בשם שלטי גיבורים ברכות כב:) מרוב תשוקה ואהבה החקוקה בלב כל אחד ואחד, ואז יש נגיעה כלשהו בדרך האבות². ועל כן פותחים את התפלה בברכת אבות והכוונה מערכת בו אף בדיעבד (שו"ע או"ח סימן קא ס"א), כי זה תכלית התפלה, שנזכה לילך בדרך טובים של אבותינו שתהא השלהבת עולה מאיליה ללהב מרוב אהבת ה', ואם העיקר חסר, שוב אין תוחלת לבטא בשפתיים בקשות אחרות, ואין עצה ותבונה כי אם לחזור אל הראשונות בכוונה.

מה נחמד על פי הנ"ל אמרם ז"ל (ברכות כו:) שהתפלות נתקנו על ידי אבות העולם, ואנשי כנסת הגדולה (רש"י שם ד"ה כנגד) הסמיכו את זמנם לקרבנות תמידי היום. לפי שדא ודא - עבודת הקרבנות ועבודה שבלב זו תפלה (תענית ב.) אחת הם, שכשם שבעבודת התמידין ירד אש

מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי אברהם יצחק ויעקב. וכי איזה שוטה ידמה מעשיו למעשה אבות הקדושים. אך פירוש 'גיעו', שיהיה למעשיו נגיעה ודביקות וחיבור במעשה אבות' וכו'.

כא. כמו שכתב שם ב'שפת אמת': 'כמו ששמעתי מאדוני אבי זקני מורי ורבי [בעל ה'חידושי הר"ם'] 'צללה' בשם הרב הקדוש מפרשיסחא ז"ל על מה שאמרו (תנא דבי אליהו רבה פרק כה) 'לעולם יאמר אדם

קודש מן השמים לקבל את תשוקת המקריב^ב כאישים וכניחוחים, כך מבוקש מעמנו בעומדנו בתפלה, ש'אש תמיד תוקד' בקרבנו עד שנהיה אחד באחד עם הקב"ה ויקוים בנו 'בך חותמין' (פסחים ק"ז), שגם לנו יהיה שייכות וחלק לחתימת אברהם אבינו - 'חותם על זרועך' של השתוקקות כלפי מעלה, שמאירה בקרבנו את כח ה' הנטוע בנו מסורה מאבותינו.

על כן - על כל דברינו, עולה כפתור ופרח מדוע הקב"ה עוצר ביד מלאכי ושרפי מעלה לומר 'קדוש קדוש קדוש' עד שישראל גומרים לסדר שבחו בהאי עלמא (חולין צ"א), דזה עתה הודענו לבני אדם גבורתם, שבמעשיהם מושפע שפע רב לכל ובכלל זה למלאכי מעלה, ולכן רק אחרי שישראל גומרים לזמר עריצים - הם המלאכי חבלה באמירת פסוקי דזמרה (שערי אורה שער א ועוד), ומוסיפים שבח ועדות של 'שמע ישראל' ונכנסים אחר כך להיכל המלך פנימה בדביקות עצומה ובדמיון לאבות הקדושים, אז יכולים גם המלאכים לפתוח את פיהם בנקשותא בקדושה ובטהרה בשירה ובזמרה.

מוזנת יעקב בברכת 'המלאך הגואל אותי מכל דע'

עם אוצרות המלכים שתחת ידנו, נוסיף נופך לאת שהחלנו בו בפרק שעבר, שם נתבאר, שיעקב אבינו זכה להאיר אצלו את כח ה' שבו, עד שזכה להיקרא כשמו של הקב"ה ממש (מגילה יח). מחמת זה, ובי"ז שנותיו האחרונים עלי אדמות זכה להתענג על רוב שלום ולחיות חיי נצח בהאי עלמא (זוהר הקדוש ח"א רטז). בא המגיד מראשית אל יוסף ואמר לו: 'הבט לשמים וראה, שאף על פי שיעקב אבינו נוטל שכרו להתענג על ה' כדת וכדין, ברם 'אביך חולה' האב שבשמים צופה ומביט ומחכה לנחת רוח העולה אליו דווקא מחיי קושי, כי רק משם ניתן להיות אלוהי-ממש, ולא מעבודת תענוג שרואים את ה' כמלאכים אשר במרום'. ולזאת בא

כב. כפי שדרשו רבותינו במקרא (ויקרא א ב), שעיקר הנרצה מן הקרבן שכתוב 'אדם כי יקריב מכם' הוא חלק ה'מכם', שהאדם מבקש

יוסף הצדיק עם בניו מנשה ואפרים שנולדו בארץ מצרים – בנוקבא דתהום רבה, כדי שיוטבו דרכיהם לפני יעקב אבינו ויברכם, ויודה שזו הדרך ילכו בה להידבק בה' דווקא מתוך סבך הניסיונות, כי משם עולה התהילה והתפארת לחי עולמים. עד כאן דברינו שם.

זנוסיף לומר דהדא היא דכתיב (בראשית מח טז) 'המלאך הגואל אותי מכל רע' וכו', שתלה יעקב אבינו את ברכתו במלאך ולא הזכיר את שמו של הקב"ה שהבטיחו 'הנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך' (שם כח טו). כי לפניו נגלו כל תעלומות, שכל מלאכי עליון מתקבצים זה לזה ומצפים שאיש ישראל יגבר על יצרו הרע וידבק ב'אנכי הו"ה אלהיך' שבקרבו, ודיין גרמא להו לעלות ולהתעלות לעילא ולעילא, ולולי זה הם עומדים על מקום אחד בלי לנוע ולזוע, ולכן פתח ואמר: 'ראו והיווכחו אהובי, במלאך הגואל אותי כיצד זכה למעלות רמות, רק מפני שעברתי ימי קושי, אף אתם לכו בדרך זו כי היא תצלח, ויקרא בכם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק'.

אות ה' בשמו של יוסף הצדיק ובתפלת מוסף

ולהעמיץ בינה למה זכו יוסף ובניו לברכת ה' עליהם אחד על אחיהם, נקדים מה שכתב בספר 'סודי רזי' (חלק א אות ש) לחד מן קמאי - בעל הרוקח זי"ע: 'בכל שמונה עשרה ברכות שבתפלה, אין אות ה'. ותדע, לפי ש-ה' לשון 'אף', שהרי [היינו, ובא וראה ש] בתפילת שלמה על הבית אין ה' אלא ב'אף ונגף' ותדע, בקדושה אין ה'. פירוש הדברים, כ"ב אותיות התורה ועליהם ה'מנצפ"ך - האותיות הכפולות שלהם, חלוקים ומסודרים בסוד גדול על מה באו ללמד, יש מהם על סטרא דקדושה ויש מהם על סטרא אחרא. האות ה' רומזת ל'חרון אף', ולכן

קרבת אלהים, ולא בהמה, 'כי החפץ כג. ראה בכל המפרשים על אתר ה' בעולות ושלמים, והנה שמוע שפירשו בפשטות שהמלאך הוא מזבח טוב" (שמואל א' טו כב-כג). הדובר בשם ה' וכן הוא לשון

אין לה חלק ונחלה עם צד הקדושה שכולה חסד ורחמים. ואמת כנים הדברים, כאשר יראה המעיין ש'בקדושה אין ה' לא בתפלת שמונה עשרה ולא בברכת המזוניי ובעוד רבים, הרי שלנו לפנינו שה' רומזת לצד ההפוך מן הקדושה.

דברים הללו - שבסדר בתפלה אין 'חרון אף' וכולו אומר קדוש, עולים לחן ולחסד עם מה שנתבאר לעיל מיניה, שהאבות הקדושים תיקנו להם לישראל סדר תפלות שעיקרו 'תפלת שמונה עשרה', כדי שלכל הפחות בשעת התפלה תהיה יכולת גם לפחותים שבישראל להתקרב אל ה' ולזכות לדביקות החותם של אבותיהם שבער בקרבם בכל יום תמיד. כי זה עתה נודע לנו שבכל תפילות האבות [ובכלל זה גם בשמם הפרטי] אין אות ה' הרומזת לסטרא אחרא, לפי שכולם היו בטלים ומבוטלים לסטרא דקדושה מכל וכל ולא היתה להם שייכות ל'חרון אף' רמוז באות ה', והיה לבם מלא השראת השכינה.

זעל של זה באנו, דלפי האמור יוקשה, מאי הא דחזינן בתפלת מוסף שיש בה ג' רעותות מצד אות ה': א. מצד שמה העצמי - 'תפלת מוסף'. ב. מצד מתקנה - שהרי היא מכוונת כנגד יוסף הצדיק (שער הכוונות דרושי תפלת מוסף). ג. בטופס ברכה שלה - בנוסח התפלה עצמה, שכך חקוק בגישת מוספין 'ואת מוסף יום השבת הזה'. וכל אלו נראים סותרים למה שנתבאר זה עתה, שאות ה' מורה על מקום רע. ועלינו חוב קדוש לדעת מה זה ועל מה זה הובא ה-ה' ביתה יוסף - לשמו ולתפילתו.

על שאלה כגון זו אמר הפיקח (מבחר הפנינים לרבי ידעיה הפניני שער החכמה) 'שאלת חכם היא חצי תשובה', שהתמיה והשאלה הם ההוכחה והרמז לתשובה רבה, ונפרש לומר, שאף על פי שאבותינו כולם היו 'חולי אהבה' לה' וביותר בעת צר ומיצק שלהם עד שנעשו מרכבה ממש (ב"ר מז 1), וגלל כן זכו לגדולות לבני בניהם עד סוף כל הדורות, מכל מקום

הכתובים בכל מקום, ואנו באנו כד. כמו שכתב ב'תשב"ץ קטן' (סימן שטו) לדרכנו. הובאו דבריו ב'באר היטב' (סימן קפה)

זכות ראשונה במעלה זו שמורה ליוסף הצדיק, לפי שלא היה כמותו בעולם^כ שקידש שם ה' במקום הנוגד ביותר לכבוד שמים – בעת שצעק לבו אל ה' בעמקי הטינופת של ניסיון אשת פוטיפר 'איך אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלהים' (בראשית לט ט), וכיון שכך, זכה לדרגה אשר לא שערום אבותינו, שבהם לא נאמר אות ה', אבל אצלו אדרבה נחקקו האות ג' פעמים דהוי חזקה, להורות, שדרגתו עולה מצד זה על קודמיו, שאילו הם עשו רצון ה' ונמשכו אליו בכל לב ואכן שכרם הרבה מאד, אבל הוא הוסיף אהבה ודביקות להשי"ת גם במקומות השייכים לסטרא אחרא, וזכה להפך את ה'אף וחימה' לרחמים וחסדים גדולים.

ועתה אתי שפיר גם מה שיוסף קרא לבנו בשם אפרים שיש בתוכו פ', לפי שאפרים היה עיקר תולדותיו (בראשית מח יד), ולזה נתן בו אות פ' – הרומז למעשה אשת פוטיפר, ולהורות נתן שכל מה שזכה לגדולות, זהו מחמת שקידש את ה' גם בתוככי ה'אף והחימה' – שהם כוחות הרע (דב"ר ג יא), ומשם צוה את הברכה להשי"ת מרוב השתוקקות לבו. זה גם הטעם שתפלת מוסף נקראת בשם זה, כי מוסף הוא לשון תוספת על העיקר, פעולתו של יוסף הצדיק שהוסיף אהבה משלו על אבותיו, ותיקן גם את הנוקבא דתהום רבה הנרמזת באות ה' שנמתק לאהבה רבה לה'.

הקדוש ח"א רמז), הולכת תמיד יחד עם ספירות החכמה והתפארת. כי ראה ראינו בתורה שיוסף הצדיק לא שת לבו לחשוב ולהרהר כיצד יתכן שאחר שעמד בניסיון בגבורה, נגזר עליו לירד לבית אסורים ולא לשוב אל אביו, אלא שם בה' מבטחו (ראה ב"ר פט ג) מתוך ידיעה שזה רצון ה'. ואם נקרא לפעולותיו בשםם בספירות, הווי אומר שיוסף הצדיק לקח את ה'ראשית חכמה' שהיא 'יראת ה'" (תהלים קיא י) – שהכל מידי

ס"ק א): 'למה אין ה' בברכת המזון, לפי שכל מי שמברך ברכת המזון בכוונה, אין שולט בו לא אף ולא שצף ולא קצף'.

כה. כדברי המדרש (ב"ר פז ד) המורה על גודל ניסיונו: 'אמר [יוסף הצדיק לפני ה'], אבא נתנסה, זקיני נתנסה, ואני איני מתנסה. אמר לו הקב"ה חייך שאני מנסה אותך יותר מהם'.

כו. ובזאת אני בוטח מדוע מידתו של יוסף הצדיק – יסוד זוהר

כשדאה יעקב אבינו את כל זאת, פתח את פיו בחיבה ויברכם ביום ההוא לאמר בך יברך ישראל לאמר ישימך אלהים כאפרים וכמנשה' והקדים את אפרים לפני מנשה (בראשית מח ט), להודות כי ליוסף יאתה יותר מכל ברכת ה', באשר שהוא הלך חשכים ומצא שם את ה' באהבה יתירה, ועל כן הקדים גם את אפרים לפני מנשה - 'וישם את אפרים' שממנו נקח עבודה זו. וכנחה עליו הרוח ברכם באהבה שכוחם זה לאהוב את ה' גם בתוך האף והחימה ימשיכו לדור ודור עד עולם - 'בך יבורך ישראל לאמר' בכל הדורות, 'ישימך אלהים כאפרים וכמנשה'.

ברכת יעקב אבינו 'וידגו לרוב בקרב הארץ'

ויברכם עוד ביום ההוא לאמר 'ויקרא בהם שמי ושם אבותי, וידגו לרוב בקרב הארץ'. ולהבין סוד הענין מה יש בדגי הים שבקרב הארץ, עלינו להקדים הקדמה נחוצה מכתבי הסוד, וזה החילנו בעזרת ה'.

כפי שנוכחנו לראות הנה וביתר שאת במאמרים הקודמים, הוויית העולם מעולם ועד עתה תלוי ועומדת באותיות התורה. חכמינו גילו לנו רז, שאותיות מנצפ"ך - הם האותיות הכפולות של כ"ב אתוון דאוריתא, יש בהם סוד ורמז לגאולות ישראל, ואלו דברי ה'פרקי דרבי אליעזר' (פרק מח): 'חמש אותיות שנכפלו בתורה באותיות, כולם בסוד הגאולה. ך' - בו נגאל אברהם אבינו מאור כשדים, שנאמר (בראשית יב א) 'לך לך מארצך'. ם' - בו נגאל יצחק אבינו מיד פלשתים, שנאמר (שם כו טז) 'לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד'. ן' - בו נגאל יעקב אבינו מיד עשו, שנאמר (שם לב יב) 'הצילני נא מיד אחי מיד עשו'. ף' - בו נגאלו אבותינו ממצרים, שנאמר (שמות ג טז) 'פקד פקדתי אתכם'. ץ' - בו עתיד הקב"ה לגאול את ישראל בסוף מלכות רביעית, ולומר להם צמח צמחתי לכם, שנאמר (זכריה ו יב) 'הנה איש צמח שמו ומתחתיו יצמח ובנה את היכל ה'.'

ה', לתוככי ה'תפארת' - העבודה להיות 'יסוד' העולם שכל העולם להידבק בה' גם בתוככי האפילה עומד עליו (חגיגה יא:), וגם המקום מרוב תשוקה ואהבה, ולכן זכה השפל ביותר.

הגה"ק רבי שמשון מאסטרופלי זי"ע הי"ד (חומת אנך ישעיה כד טז משמו) מרחיב לבאר על פי יסוד זה את הכתוב (ישעיה כד טז) 'מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק ואמר רזי לי רזי לי' - דקאי על ביאת המשיח, היינו: 'מכנף' רצה לומר, ישועות שהם באותיות מכנף של מנצפ"ך 'שמענו' באבות ובמצרים כאמור. ומעתה 'צבי לצדיק' נתאוה ונחכה לאות צדיק בגאולה עתידה שתהיה באות צדיק ורצוננו שתבוא הגאולה באות צדי"ק - 'איש צמח ומתחתיו יצמח' כה.

בעסקינו מענין המשיח וכהקדמה רבתי לבאות, מצוה עלינו לשון את שהורה זקן - מרן ה'בעל שם טוב הקדוש' זי"ע (מאור עינים פרשת פינחס משמו): 'שצריך כל אחד מישראל לתקן ולהכין חלק קומת משיח השייך לנשמתו'. היינו, שלכל יחיד ויחיד מישראל יש חלק הצריך תיקון, ורק כשיושלמו כל פרטי התיקונים מכלליות ישראל, אז נשלמת צורתו של המשיח והוא מוכן להתגלות בקומה זקופה, ועבודה זו תלויה בכל אחד ואחד ואין איש שיכול לתקן את החלק של זולתו, ונמצא שלכל אחד יש שייכות בקירוב הגאולה ובנשמת משיח. ומהאי טעמא לא בא 'איש צמח הוא דוד בעצמו' (הושענות להושענא רבה) לא תמוול ולא שלשום,

זמירות שמענו צבי לצדיק (ישעיה כד טז). כי יש אותיות מנצפ"ך, ובאותיות אלו היה הגאולה, דהיינו אות ך' אצל אברהם אבינו דהיינו 'לך לך' (בראשית יב א), עיין זה בפרקי דרבי אליעזר (פרק מח), וגאולה העתידה אם ירצה ה' יהיה על ידי אות ך' מן אותיות מנצפ"ך. וזהו 'מכנף הארץ', דהיינו מאלו הארבע אותיות מכנף, 'זמירות שמענו' הגאולה שהיתה על ידי אותיות 'מכנף' כבר 'שמענו'. 'צבי' לשון תוחלת, 'לצדיק' להגאולה שיבוא אם ירצה ה' באות צדי"ק.

כו. כמו שכתב רש"י: 'שמענו מאחורי הפרגוד שעתידין להעלות זמירות מכנף הארץ', ומה הן הזמירות, 'צבי לצדיק' - עתיד להיות מצבות קומה לצדיקים. ואמר 'רזי לי וגו' - אוי לי שנגלו לי שני רזים רז פורענות ורז ישועה, והרי תרחק הישועה עד שיבואו אויבים בוזזים אחר בוזזים אחרים ושודדים אחרי שודדים, ה' בגידות אמורות כאן.

כה. וכעין זה כתב גם בספר הקדוש 'קדושת לוי' (ליקוטים): 'מכנף הארץ

כי המשיח מצד עצמו זמון לגאול רצוצים (מתוך מוסף לפרשת החודש), אבל מעכבים אותו מן השמים מלבוא, לפי שהגאולה העתידה צריכה להיות מעבודת עבודה של כל אחד ואחד שישלים את חלק נשמתו, וכל עוד שהחלקים אינם מבוררים אין ביכולתו לבוא וגלל זה אנן בגלותא קיימא, וסימנך כי 'צמח' בגימטריא 'חלק' [138] (חומת אנך זכריה ו יב) לרמז על חלקו של כל אחד בו.

שמו של המשיח - 'צמח', מורה גם על מהות העבודה השייכת לכל פרט ופרט לקרב ביאתו, שכמו שהצמח נותן פריו דווקא מעומק האדמה, ומשם הוא מצמיח אילן רב פארות, כך היא גם 'חלק' העבודה של כל אחד ואחד לקרב 'את צמח דוד' שיבוא במהרה, שישוב אל לבו, שאף על פי שאברהם יצחק וישראל אבותינו ויחד עמם יוסף הצדיק פתחו לנו שער לה' והניחו לנו למשמרת תפלות הנאמרים ברצון, עדיין צריכים לעבודתנו כדי לתקן עולם במלכות שד-י, ועלינו לנהוג כצמח זה ולבקש קרבת אלהים דווקא ממעמקי האדמה, כי כמו שנביטת הצמח מגיעה רק מתוך העפר, ואדרבה, ככל שהירידה לעומק הקרקע גדולה יותר, כך האילן חזק ובריא יותר ויכול לטעון עליו פירות מתוקים אשר לא יבול, כך גם הוא בנמשלו בעבודת ה', שככל שהלב דורש את ה' גם במעמקי האדמה, כך זוכה האדם להוציא פירות גינוסר ערבים שטעמם לא מסולא לעולם.

זבזה יפורש מה שסיים יעקב אבינו ברכתו ואמר 'וידגו לרוב בקרב הארץ', שבני ישראל לדורות עולם יכירו וידעו, שאפילו שאבות העולם - 'שמי ושם אבותי' סללו עבורם דרך, ובפרט בתפלות שתקנו שיכולים למצוא קרבת אלהים כאשר אהבה נפשם, אבל עדיין ובעיקר המלאכה להביא לימות המשיח הנקרא 'צמח' תלוי במ עד כמה 'ידגו לרוב בקרב הארץ' כדגים הללו שמשריצים מן האדמה, ויעלו משם פרי גידולים לתפארת.

הטעם שאליהו הנביא לא הפך או מצא בארות מים

משהגיענו להבנה שבעת הגלות והחושך, עבודתנו ועיסוקינו היא להלך בנתיבות האבות הקדושים ולקדש את שמו ית' עדי נהיה מרכבה אליו ית', נשכיל אפוא, שבבוא לציון גואל ויוודע לכל כבוד ה' עין בעין, תתבטל עבודת האבות ונהיה כולנו אנחנו דומים בעבודתנו להודות לה' כמלאכי מרום העומדים סביב הכסא ומספרים הילולו, וכן אכן כתוב בנבואות הקץ 'והיו עיניך רואות את מוריך' (ישעיה ל ט). ונאמר על פי זה, דלכך נבחר אליהו הנביא להיות מבשר הגאולה ולא אחר. כי עתה נוכחנו לראות, שעבודתנו בימי הגלות - למצוא את שמו ית' בתוך אפילות העולם עד שכל מציאותינו והווייתנו יהיו רוחניים עם חותם ה' בנו, היא עבודת אבות העולם, אבל בבוא לציון גואל נדמה למלאכי השרת העובדים את ה' במראה עינים. ועל כן דווקא אליהו הנביא - ש'עלה ונתעלה ברכב וסוסי אש' (מתוך הושענות להושענא רבה) להתענג מזיו ה', והוא היחידי שמצינו בו כזאת קודם הגאולה העתידה, שמהותו נשתנה מבשר חי למלאך שכל גופו אש, הוא המובחר מכל לְפָנָיו את ישראל ולהודיעם שהם מוכנים לראות את פני ה' תמיד כדרגת המלאכים.

על מנת להבין את חילוק דרכי ההנהגה בין עבודת האבות הקדושים לעבודת אליהו מלאך הברית, נעמוד על חילוק שעיינו הרואות בפסוקי התורה והנביאים, והוא, שכל האבות הקדושים עסקו בעבודת הבארות, החל מאברהם אבינו (ראה בראשית כא כה), והמשכו ביצחק אבינו שיגע יגיעה רבה בחפירת בארות מים (בראשית פרק כו), וכלה ביעקב אבינו (בראשית כט ב) ומשה רבנו (שמות ב טו) שהיה להם קשר לבאר, עת שישבו על פי הבאר למצוא את זיווגם, אבל גבי אליהו אין בידנו שום פסוק או ראייה על כך שגם הוא הלך בדרך זו לחפור בארות מים והיה טרוד בעבודה זו כמו קודמיו, וזו למה.

ונבוא מזה אל העין למה שכתב בספר הקדוש 'באר משה' להרה"ק מקאז'ניץ זי"ע (פרשת חקת) המלמד מה סוד ה'באר' האמור בשירת 'אז ישיר ישראל עלי באר' (במדבר כא יז): 'באר' הוא השכינה הקדושה כנודע

(זוהר הקדוש ח"א קלה; ח"ג כא:). והצדיקים הם איברין דשכינתא ובפרט שמילת 'באר' אותיות 'אבר', לרמז על זה שהצדיקים הם איברין דשכינתא. שכל עוד שאדם התחתון מקדש אבר אחד מפרטי איבריו, ככה נעשה פעולתו גם כן במרום דוגמתו בשכינת עוזו יתברך כביכול, יד תחת יד, ורגל תחת רגל, וכן בכל פרטי איבריו, כפי שמקדש ומטהר האדם כל פרטי איבריו בקומת עצמו, ככה נעשה התיקון לעומתו במרום באיברין דשכינתא כביכול' וכו'. פירוש, באר בכל מקום מורה על השכינה, ובא הכתוב לומר, שישראל היללו 'אז ישיר עלי באר עני לה', על שזכו שלבם העכור נהפך מ'אבר' ל'באר', מכח תבערת לבם מתי אבוא ואראה פני אלהים, כי ככל שמשתוקקים לעשות רצון ה' גם בתוך ההסתרה, כך זוכים שאיברים יתהפכו מגשמיים המושכים לרע, לאיברי השכינה כביכול.

על פי הנ"ל נייתי לנא דהיינו טעמא שיצחק אבינו ובנו יעקב ומשה רבנו איתם היו עסוקים בעבודת באר, לרמז על כך שזכו בכח התקשרותם לגבוה מתוך הקושי, להפך כל 'אבר' גשמי ל'באר' השכינה וינבע אך טוב לישראל. וזה גם פירוש דבריהם ז"ל (שמו"ר א לב) שיצחק אבינו, יעקב אבינו ומשה רבנו מצאו את זיווגם על הבאר, ללמד ולרמז שעבודתם גרמה לקשר ולזווג עליון לתחתון כרצון ה'. ובזה ניתן לפרש דמשום האי לא מצינו באליהו הנביא שייכות לבארות, כי עבודתו היתה אחרת ובתכלית השינוי מדרך האבות, בהיותו נבחר מן שמיא מאז ומקדם לקבל שכר של תענוג לעלות בסערה השמיימה ולהיות מלאך משרת הרואה את כבוד ה' כסדר, שעבודה זו איננה יכולה לעשות מ'אבר' גשמי 'באר' של שכינה, אלא הוא מתוקן לגאולה להודיענו אימתי תם זמן הביורורים ויכולים אנו להיות כמותו להתענג על ה' ולומר לפניו שירה.

מן שמיא יהא רעווא, שנזכה כולנו יחד ל'עלי באר ענו לה', לעשות מכל 'אבר' שבגוף 'באר' מקור מים חיים, עדי נשמע מהרה 'קול צמח איש צמח שמו, הוא דוד בעצמו', מבשר ואומר את שניבא ישעיהו ברוח עצה וגבורה: 'ביום ההוא יהיה צמח ה' לצבי ולכבוד ופרי הארץ לגאון ולתפארת לפליטת ישראל' (ישעיה ב ד).